

Яўгенія Волкава, Генадзь Цыхун (Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАНБ, Мінск, Беларусь)

Беларуская мовазнаўчая славістычная бібліяграфія: гісторыя, напрамкі, перспектывы ў агульнаславянскім кантэксце

Бібліяграфія сёння – гэта інфармацыйная інфраструктура, якая непарыўна звязана з развіццём асноўных сфер дзейнасці грамадства. Даследчыкі гісторыі бібліяграфіі лічаць, што агульная рэтраспектыўная і спецыяльная (галіновая і тэматычная) бібліяграфія навукова-дапаможнага характару ўзнікла ў Беларусі ў першай палове XIX ст. у сувязі з ростам друкаванай прадукцыі, патрэбамі вучоных-даследчыкаў.

Беларуская мова ў сувязі з пэўнымі гістарычнымі ўмовамі пачала вывучацца значна пазней, чым іншыя ўсходнеславянскія мовы, таму да XIX ст. няма бібліяграфічных аглядаў, прысвечаных спецыяльна беларускай мове. Аб беларускай мове ёсць толькі паасобныя выказванні і заўвагі ў работах рускіх лінгвістаў.

Значную ролю ў развіцці беларускай бібліяграфіі адыгралі А.С. Архангельскі, Е.Р. Раманаў, А.К. Ельскі, П.У. Уладзіміраў, М.У. Доўнар-Запольскі, П.А. Бузук.

Вялікае значэнне для беларускай бібліяграфіі мае шматтомная праца Я.Ф. Карскага “Беларусы”, у якой улічана ўся вядомая на той час старая беларуская пісьменнасць (рукапісная і друкаваная) і мастацкая літаратура на новай беларускай мове XIX ст., дадзены агляд літаратуры па беларусазнаўстве (беларускай мове, літаратуры, этнаграфіі і археалогіі).

Звесткі пра працы, звязаныя з матэрыяламі па беларускай мове, у пачатку XX стагоддзя публікаваліся ў расійскіх і польскіх бібліяграфіях, бібліяграфічныя звесткі па беларускім мовазнаўстве можна знайсці ў чэшскіх і нямецкіх славістычных часопісах. У час знаходжання Беларусі ў складзе СССР працы па беларускім мовазнаўстве ўключаліся ў агульнасаюзныя бібліяграфічныя паказальнікі, а таксама ў бібліяграфічны паказальнік па славянскім мовазнаўстве.

Толькі ў другой палове XX стагоддзя пачаўся выпуск бібліяграфіі па беларускім мовазнаўстве. Дзве спробы стварэння ўласна беларускай мовазнаўчай бібліяграфіі:

1) 3 запланаваных трох выпускаў выйшаў толькі першы (Мінск, 1960 г.), у які ўвайшлі працы “ад самых ранніх” (1825 г.) да 1958 г.

2) У 1967 выйшла новае выданне мовазнаўчай бібліяграфіі. Першы выпуск (1967): за перыяд ад 1825 да 1965 гг., другі (1980): за 1966-1975, трэці (1993): за 1976-1985, чацвёрты (2004): за 1986-1991 гг.

Разам з агульнай мовазнаўчай бібліяграфіяй існуюць бібліяграфіі іншых тыпаў: бібліяграфіі лексікаграфічных прац, персанальныя бібліяграфіі мовазнаўцаў, бібліяграфічныя даведнікі навуковых і навучальных устаноў.

Праведзены аналіз класіфікацыі, спосабу падачы інфармацыі, асноўных праблем (улічваючы, што працы па беларускім мовазнаўстве часта трапляюць у зборнікі сумежных дысцыплін: гісторыі, этналогіі, літаратуразнаўства).

Развіццё электронных сродкаў інфармацыі і ўдзел беларускіх прадстаўнікоў у праекце *iSybislaw* стварылі новыя перспектывы для мовазнаўчай славістычнай і беларусістычнай бібліяграфіі Беларусі:

- магчымасць упарадкавання звестак паводле агульнай класіфікацыі і індэкса ключавых слоў;
- стварэнне беларускамоўнай картатэкі ключавых слоў (лінгвістычных тэрмінаў);
- уключанасць у агульнаславянскі кантэкст;
- магчымасць супастаўлення развіцця славістычнага мовазнаўства ў Беларусі з сусветным;
- свабодны доступ да інфармацыі па беларускім мовазнаўстве карыстальнікаў з усяго свету;
- апэратыўнае ўнясенне новай інфармацыі і яе рэдагаванне.

Аднак, з улікам таго факту, што мовазнаўчая славістычная бібліяграфія мае працяглую гісторыю і, у параўнанні з іншымі навуковымі бібліяграфіямі, у тым ліку гуманітарнага профілю, не траціць сваёй інфармацыйнай каштоўнасці доўгі час, паўстае праблема яе інфармацыйнай пераемнасці ў праекце *iSybislaw*. Магчыма, што пры ўвядзенні ў базу новых бібліяграфічных апісанняў мэтазгодна падаваць асноўныя бібліяграфічныя пазіцыі з тэкстаў, якія апісваюцца, і якія не былі апрацаваны паводле новай методыкі. Гэта дазволіла б пашырыць інфармацыйную прастору як у дыяхранічным, так і міжславянскім плане.

Наогул, наспела неабходнасць стварэння глабальнай сеткі розных бібліяграфічных сістэм па славянскім мовазнаўстве на базе *iSybislaw*, якая ўлічвала б як папярэднія бібліяграфічныя напрацоўкі ў славянскіх і неславянскіх краінах, гэтак і сучасныя базы звестак.